

DESPRE CONSILIUL SUPERIOR AL MUZEELOR

Ioan Oprîș

Odată votată, în 1932, *Legea Bibliotecilor și muzeelor publice* a produs cadrul juridic și organizatoric pentru a restructura și orienta rețeaua muzeală. Pornită din inițiativa lui Nicolae Iorga, dar întrunind conlucrarea multor spirite avizate care erau familiarizate cu subiectul ei, legea a ieșit într-un moment de criză economică. Pe fundalul acestui fenomen, inițiativele de organizare au fost unele inhibate, iar altele întârziate. Existau numeroase aspecte de ordinul organizării serviciilor muzeale care se cereau rezolvate. Câteva ajunseseră să fie generale, între care regimul și programele de vizitare, vizitatorii ca atare¹. Cei care se angajaseră să le răspundă nu aveau, unii, calificarea necesară, iar alții, chemare sau har. Adeseori, îndeplineau multe alte obligații de natură să producă dereglări organizatorice. Astfel, la *Muzeul Castelului Hunedoara*, în 1936 publicul era anunțat că orarul de vizitare era între orele “8 dimineața și 8 seara” – în timpul verii, iarna doar până la ora 18. Vizita nu era taxată². Oricum, un astfel de program era un mare progres față de regimul Muzeului Asociației de Istorie și Arheologie a Comitatului Hunedoara, care, în urmă cu 4 decenii, putea fi vizitat – gratuit – doar duminica, între orele 11 – 12, iar în restul săptămânii, deranjându-l pe custode și plătind un “ciubuc” acestuia³. Abia în 1935, ministrul Instrucțiunii, Cultelor și Artelor, dr. C. Angelescu, a făcut primele demersuri pentru a pune în aplicare prevederile numitei legi (anexa nr. 1). Sub semnătura sa, s-a cerut Ministerului de Interne și Direcțiunii Educației Poporului să ia măsurile convenite, intervenția comunicându-i-se lui Nicolae Iorga la C.M.I.⁴. Între altele, trebuia înființat Consiliul Superior al Muzeelor, prevăzut de lege, iar în plan teritorial, prefectii urmau să înlesnească înființarea muzeelor locale.

Pentru a numi membrii Consiliului, ministrul Al. Lapedatu a consultat mai multe personalități pentru a le afla opinia. În componența acestui organism urmau să facă parte rectorii institutelor de arhitectură și arte, reprezentantul Comisiunii

¹ Vezi succinta noastră prezentare, în *Istoria muzeelor din România*, București, 1994, p.26.

² Cf. Referatului lui R. Wagner din 22.09.1936, în Arh. Comisiunii Monumentelor Istorice – Secția Transilvania, nr. 673, 1936.

³ Cf. *Rövid Kalauz A Hunyadmegyey történelmi és régészeti tarsulat. Muzeumának Látogatói Szamara Teglás Gabor*, (Scurt ghid al Muzeului Asociației...), Deva, 1890.

⁴ Vezi adresa MICA, nr. 108003/ 22.06.1935, în copie, spre știință, în Arhivele Naționale, Filiala București, fond CMI, dosar 214/ 1935 – 1938, f. 1.

Monumentelor Istorice, cei mai de văză directori de muzee. Printre cei consultați s-a aflat și unul din apropiații colaboratori ai lui Al. Lapedatu, anume George Oprescu, atunci directorul Muzeului Toma Stelian. Propunerile sale sunt echilibrate și justificate (anexa 2)⁵. Între numele vehiculate au figurat cele ale lui Gr. Antipa, Coriolan Petranu, Romulus Vuia, Ioan Mușlea, Ioachim Miloaia, Al. Tzigara-Samurcaș, Vladimir Dumitrescu. La 21 ianuarie 1937, Consiliul Superior al Muzeelor format din N. Iorga (președinte), Petre Antonescu, Camil Ressu (membri) și Victor Brătulescu (secretar) au hotărât alegerea lui George Oprescu ca al treilea membru, cu un mandat de 5 ani⁶. Acesta a obținut 6 voturi, în timp ce Gr. Antipa, contracandidatul său, doar 1 vot!

Între primele măsuri luate de CSM a fost numirea unui profesor universitar ca director al antichităților din Dobrogea. Persoana desemnată a fost Scarlat Lambrino, la acea dată director al Muzeului Național de Antichități, cooptat și ca membru în CSM⁷. Propunerea a fost aprobată de ministrul V. Iamandi la 10 februarie 1937, instituind astfel un regim mai serios de protecție și cercetare într-una din zonele cele mai bogate sub raport arheologic. Respectiva măsură aparține unui grup de asemenea intervenții, destul de energic formulate, cu scopul de a întări prevederile legale. O circulară din 2 februarie 1937 a consemnat, de altfel, obligația magazinelor de antichități din întreaga țară de a prezenta CSM până la 1 aprilie 1937, inventare cu bunuri oferite spre vânzare, măsură ce decurgea din articolele 12 – 13 ale Legii bibliotecilor și muzeelor publice⁸. Ea era argumentată de numeroase eludări și încălcări ale legii, comerțul cu valori culturale fiind cu totul necomrolat. Pornind de la cazul unei candelă de argint aparținând bisericii bucureștene Sfântul Spiridon, care a fost dată de paroh unui argintar, Dohotar, pentru a-i confecționa două piese mai mici, Consiliul Superior al Muzeelor a notificat parohiilor interdicția unor astfel de procedee. Concomitent, Ministerul de Interne a făcut cunoscută interdicția respectivă magazinelor de antichități și atelierelor de bijuterii⁹.

Încercările de susținere a protecției valorilor cultural-artistice, prin măsurile inițiate de această primă organizație profesională a muzeelor, s-au lovit însă de starea economică defavorabilă instituțiilor culturale de acumulare. Câteva date ne susțin afirmațiile: chestionate asupra fondurilor alocate de primării muzeelor județene și comunale, organismele administrației locale au comunicat următoarele date: în județele Suceava, Cluj, Bihor, Odorhei, Dâmbovița, Hotin,

⁵ Vezi în nota prezentată lui Al. Lapedatu la 26.09.1935, *idem*, f. 5.

⁶ Hotărâre a CSM din 21 ianuarie 1937, consemnată în adresa nr. 15/ 1937 către Ministerul Educației Naționale, *ibidem*, f. 6.

⁷ Cf. procesului-verbal nr. 3 din 6.02.1937, cu propunerea în adresa CSM nr. 3/1937, *ibidem*, f. 16 – 17.

⁸ Lege publicată în "Monitorul Oficial" nr. 89/ 14.04. 1932. Circulara în fond cit, loc. cit., f. 18.

⁹ Candelă a fost confiscată și predată Muzeului CMI, vezi proces – verbal al CSM nr. 4/ 12.06.1937, în loc. cit., fond cit., f. 57.

Bălți, Orhei, Storojineț, Trei Scaune, Călărași, Tulcea, Câmpulung Muscel, Chișinău și Timiș, muzeele n-au primit nici un ban de la primărie¹⁰.

Primarii de la Turda și Rădăuți comunicau, de asemeni, că nu putuseră prevedea banii necesari muzeelor municipale; la fel cei de la Sibiu și Bârlad¹¹. Unele județe – Someș, de exemplu, au acordat 500 lei pentru anul 1937 – 1938¹², sau Vrancea, 5000 lei în contul muzeelor¹³. Sume mai consistente s-au dat muzeelor de la Cetatea Albă (66.000 mii lei),¹⁴ “pentru sporirea muzeelor din Palatul Cultural”¹⁵, Ploiești (60.000 mii lei)¹⁶, Cernăuți (50.000 lei)¹⁷, iar o sumă modestă de 5000 lei s-a atribuit de primărie pentru înființarea unui muzeu municipal la Bacău¹⁸.

În asemenea condiții precare, dublate de presiunea politică cu izvoare în situația conflictuală declanșată de statele Axei, muzeele au evoluat însoțite de un climat impropriu afirmării. Oricât s-a străduit, nici Consiliul Superior al Muzeelor n-a putut să-l îndrepte foarte mult, afirmând însă – ceea ce este totdeauna important – o atitudine oficială. Cele preconizate de animatorii săi au trebuit reluate, când vremurile au devenit mai propice actului cultural, dar, între timp, schimbări profunde au revoluționat țara, și odată cu ele muzeografia națională. Organizarea propusă de N. Iorga și completată inspirat de mari muzeologi (Gr. Antipa, Al. Tzigara-Samurcaș, R. Vuia, C. Daicoviciu, M. Bunescu, G. Oprescu, V. Brătulescu, V. Drăghiceanu) a rămas un deziderat care a fost reluat după 1950. În noile împrejurări post decembriste, necesitatea unui asemenea organism s-a impus din nou, modelul iorghist dovedindu-și viabilitatea. Trebuind să țină seama de împrejurări excepționale, el nu și-a stabilizat încă formele și căile de acțiune, lipsit de suportul legislativ și de o susținere a mediilor decizionale.*

¹⁰ *Ibidem*, f. 31 – 34.

¹¹ Vezi adresele nr. 4073/ 19.06.1936 și 1592/22.06.1937. *Ibidem*, f. 60 – 61.

¹² Vezi adresa Primăriei Dej nr. 2344/ 16.04.1937. *Ibidem*, f. 35.

¹³ Cf. adresei Primăriei Focșani nr. 5389/ 21.04.1937. *Ibidem*, f. 38.

¹⁴ Cf. adresei Primăriei Cetatea Albă nr. 4043/21.04.1937. *Ibidem*, f. 39.

¹⁵ Cf. adresei Primăriei Arad nr. 10313/ 22.04.1937. *Ibidem*, f. 44.

¹⁶ Cf. adresei Primăriei Ploiești nr. 10138/11.05.1937. *Ibidem*, f. 40.

¹⁷ Cf. adresei Primăriei Cernăuți nr. 7997/28.05.1937. *Ibidem*, f. 52.

¹⁸ *Ibidem*.

* Material prezentat în cadrul sesiunii MNIR – 1996.

SUR LE CONSEIL SUPÉRIEUR DES MUSÉES

Résumé

Le Conseil Supérieur de Musées de Roumanie a été fondé par la Loi des Bibliothèques et Musées Publiques (1932). Les buts de cet organisme furent la réorganisation et la modernisation des musées, en promouvant des mesures et règlements protectrices pour le patrimoine culturel.

En rassemblant certains personnalités et ayant en tête l'histoire Nicolae Iorga, le Conseil Supérieur des Musées, malgré les difficultés, a persévéré à en offrir le soutien financier aux telles institutions et en augmenter le niveau de l'éducation promuséale. Les résultats d'un tel démarche ont été réduits à cause d'objectives raison, mais l'activité du Conseil Supérieur des Musées a indiqué un model de consultation spécialisé, que a été réhabilité et fonctionnes aussi à présent.